

ANMELDELSER

HENRIK HVENEGAARD MIKKELSEN: Børnevælde. Antropologens håndsrækning til maste forældre. København: Grønningen1 2023. 281 sider. ISBN 9788773392171. Pris 299,95 kr.

Myten om Balder, eller Hvorfor Børn Regerer Vores Liv, og Hvad Vi Kan Gøre Ved Det.

Gudinden Frigg tog ifølge myterne alle verdens skabninger (på nær misteltenen) i ed for at beskytte sin søn Balder fra at komme til skade. Til trods for dette omfattende forældrearbejde – eller måske på grund af dette – endte Balder alligevel med at lide en tragisk død. Alt det beskyttende vat, som Frigg pakkede sin søn ind i, var skønne spildte kræfter for hende, og man kan diskutere, om det gavnede Balder. I sin nye bog *Børnevælde* argumenterer antropologen Henrik Hvenegaard Mikkelsen for, at Frigg er „den oprindelige grænseløse *curlingmor*“ (s. 71, forfatterens kursivering). Vestlige forældre ligger under for, hvad han kalder baldereffekten, hvor de „gør [Frigg] kunsten efter“ (s. 271) ved at træffe forholdsregler om alskens kendte og ukendte farer og forhold for deres børn. Hvenegaards lære fra myten om Balder er, at danske forældre bør lade sig inspirere mindre af Frigg og kigge mere på indsigter fra antropologisk forskning i forældreskabets mangfoldighed.

Hvenegaards bog bærer undertitlen „Antropologens håndsrækning til maste forældre“. Bogen er en populærvidenskabelig monografi om forældreskabet, formidlet i et sprog, der er tilgængeligt for den almene læser, og med et overkommeligt antal henvisninger gemt væk i slutnoterne til den mere spørgelystne læser. Hvenegaard veksler i teksten løbende imellem vignetter, der beskriver hans egne erfaringer og genvordigheder som forælder, længere tekstpassager fra „maste forældre“, der har skrevet til ham, uddybende etnografiske vignetter fra hans eget feltarbejde samt enkelte korte opsummeringer af andre antropologers værker og antropologiske debatter.

Bogen er opdelt i tre overordnede dele. I den første og mest omfattende del får vi behandlet „forældreskabets temaer“ og opridset de mange måder, forældreskabet på tværs af tid og rum adskiller sig fra det stereotype danske forældreskab. Det er i denne del af bogen, Hvenegaard præsenterer „baldereffekten“. I anden del giver Hvenegaard en særskilt affejning af kernefamiliens selvfølgelighed. I tredje del forsøger Hvenegaard både at opsummere, at de danske tenden-

ser omkring forældreskabet ikke udmønter sig i børn, der er lige så lykkelige, entreprenante og kreative, som vi kunne tænke os, måske snarere tværtimod. Han afslutter med at skitsere det mulige for „familien“ som enhed. Her affejer han behændigt konservative myter om familiens opløsning via for eksempel skilsmisser og familier med soloforældre, da „familien jo stadig består, men har taget en ny form“ (s. 256). Han afslutter med forsikre læseren om, at når vi åbner op for forældreskabets muligheder, „bevæger [vi] os ind i en verden, som vi *har* beboet igennem million af år“ (s. 267, min kursivering).

Ud over en åbenhed over for forældreskabets mangfoldighed har bogen ikke noget centralt teoretisk apparat, og hvert kapitel behandler som regel tænkere, der er særskilte de givne temaer i forældreskabet. Det nærmeste, Hvenegaard kommer en central teoretisk ramme, er måske en rammesætning om risiko og sikkerhed, hvor han særligt trækker på tænkere som Ulrick Beck (2002) og Harmut Rosa (2020). Ligesom Frigg er vestlige forældre ganske bekymrede for deres børns fremtid, og de forsøger derfor med vold og magt at reducere alle tænkelige risici. Problemet er så bare, at listen med bekymringer er evigt voksende, og at danske forældre (ligesom Frigg) ikke uden rette kan være bekymrede for alt op til og med verdens undergang, hvad enten det vil være via klimakollaps eller guddommelig krig. Derfor er det ikke så mærkeligt, mener Hvenegaard, at forældrene søger efter autoritative kilder til børneopdragelsen, heraf det store marked for apps og selvhjælpsbøger. Hvenegaard giver velfunderede stik til selvhjælpslitteraturen omkring børneopdragelse, om end han ikke drister sig til at kalde sin bog en antiselvhjælpsbog. Måske fordi den branding allerede er besat af en anden dansk offentlig intellektuel (Brinkmann 2014). Da Hvenegaard tilskriver antropologiens rolle at være at kende forskel på diskurs og virkelighed, er det også tilfredsstillende at se ham punktere begrebet „curlingforælderen“, som han hurtigt affejer som „ganske enkelt ... en myte“ (s. 42).

Som læser sad jeg dog tilbage med to væsentlige spørgsmål til Hvenegaards overordnede pointe. Det første spørgsmål er, hvorvidt alle Hvenegaards etnografiske indsigter helt så entydigt understøtter hans pointe om, at det bedste at gøre er at stille forældrene fri ved ikke at undskylde dem fra at intervenere i alle aspekter af barnets liv. Det andet spørgsmål drejer sig om, hvem der egentlig bliver stillet fri af Hvenegaards anbefaling. Sidstnævnte spørgsmål bliver særligt forstærket af, at forfatteren ikke lader til at følge nogle nærliggende pointer fra både sin mytelæsning og sin indsigt i den danske kontekst helt til dørs.

Hvenegaards håndsrækning består først og fremmest i at forsikre de fortravlede Frigg-forældre om, at jordens folk byder på massevis af familie- og forældreskabsformer. Her trækker Hvenegaard på sit eget feltarbejde hos bugkalotterne i Filippinerne, hvor børn betragtes som tågeånder, der får lov at passe

sig selv. I en af de mest levende etnografiske passager beskriver Hvenegaard, hvorledes han målløst prøver at udføre folketælling i et hjem, hvor to forældre insisterer på, at der altså kun bor *to* mennesker i deres hus, på trods af at de sidder omringet af en nærmest ustyrlig og utællelig børneflokk. Dette er blot et af mange maleriske eksempler, som Hvenegaard bruger til at tegne kontraster til det danske forældreliv.

Ud over sit eget arbejde henviser Hvenegaard til antropologiske klassikere som for eksempel Malinowskis studier af trobrianderne, hvor faderen ingen autoritet har over for sine børn (s. 196). Den overbevisende empiriske pointe, som Hvenegaard bruger disse antropologiske vignetter til at understøtte, er, at der ikke er én rigtig eller naturlig måde at være forældre på. Hvenegaard tager dog også et modstridende etnografisk eksempel op til kærlig behandling. Således får vi en uddybende affejning af antropologen Jean Liedloff (1985), der i Hvenegaards optik drog den forkerte lære af sit ophold hos ye'kuanafolket og grundlagde idéen om „ifavnsk opdragelse“ (*attachment parenting*), som ikke efterlader megen frihed til hverken børn eller forældre.

Hvenegaards operationelle pointe er, at det gennemgående fællestræk i den etnografiske litteratur er, at forældre først og fremmest handler med henblik på at gøre *forældrenes* liv lettere snarere end at give en stimulerende (eller Frigg'sk beskyttende) børneopdragelse (s. 134). Man skal i hvert fald ikke imitere folkeslag, der omfavner deres børn mere end danskerne, som Liedloff gjorde. Dette udmønter sig så i et normativt råd om, at danske forældre godt kan blande sig mere uden om deres børns liv. Dette kalder han for en unaturlig opdragelse med henvisning til, at han ikke finder belæg for nogen „naturlig“ måde at tilgå forældreskabet på (s. 141).

Den mere bekymrede læser vil nok savne en mere grundig forsikring om, at børn på tværs af de etnografiske eksempler, Hvenegaard giver, nok klarer sig alligevel eller i hvert fald ikke har det værre end danske børn. Frigg var jo immervæk motiveret af en spådom om verdens undergang. Her har Hvenegaard kun en mere principiel affejning af idéen om „forældredeterminisme“ – forestillingen om, at børns fremtid er bestemt af deres forældres gøren og laden – at falde tilbage på. Hvenegaard vil her måske også mene, at min higen efter den forsikring blot er endnu en higen efter en autoritativ stemme i en stadig mere forvirrende børneopdragelse. Hans teoretiske brug af Beck og Rosa antyder i hvert fald, at han ikke ser risiko som noget, vi slipper uden om.

Hvenegaards ærinde er ikke, at Balder – det overbeskyttede barn – skal dø. Men Balders behov og hans forældres ambitioner og bekymringer for ham skal ikke have lov til at trumfe alle andres. Når titlen på bogen er *Børnevælde*, er det som en oversættelse af udtrykket neontokrati, som er hentet fra antropologen

David Lancy (2015). I neontokratiet indtager barnet og barndommen en særlig og nærmest hellig plads i samfundet, som alle voksne bare har at indrette sig efter. Hvenegaard vover desuden at påstå, at vi befinder os i et *neoneontokrati* (s. 228), hvor barnet ud over at være særligt også skal opdrages til at være en kompetent og værdifuld voksen i (konkurrence)samfundet (Pedersen 2011). Dette krav bliver dog stillet, uden at samfundet giver nogen modydelse til de maste forældre. Hvenegaard påpeger overbevisende, at dette er en strukturel uretfærdighed.

Den danske kontekst beskriver Hvenegaard først og fremmest med henvisning til sine egne oplevelser af forældreskabet og sine barndomsminder. Desuden forlader han sig på 78 e-mails fra danske forældre, indsamlet på baggrund af et åbent Facebook-opslag. Med tanke på særligt David Graebers værk, *Bullshit Jobs* (2018), der også ramte et bredt ikke-antropologisk publikum, kunne den uindviede læser fristes til at tro, at brevkassen var et populært værktøj til dataindsamling i antropologien. Ud fra brevvekslingerne tegner Hvenegaard et billede af en kernefamilie, der på en gang er mere fri, mere privilegeret og samtidig mere isoleret og ængstelig end nogensinde før. Dette er også i tråd med for eksempel den danske sociolog Maria Aksellvolls (2022) beskrivelser af det „grænseløse forældreskab“, og jeg er sikker på, at mange danske forældre vil kunne spejle sig i beretningerne.

Den forældrefigur, der portrætteres i bogen, er som udgangspunkt ukønnet, hvad jeg formoder er et bevidst valg. Ikke desto mindre savnede jeg som læser en særskilt behandling af arbejdsdelingen internt i forældreskaberne, som jeg vil vove at påstå også er en kilde til det maste forældreskab på linje med eksterne krav. Det er i hvert fald konklusionen fra studiet af forældreskaber i De Forenede Stater og England (Orgad 2019; Beckmann & Mazmanian 2020). Selv under danske himmelstrøg med al den påståede ligestilling er der indikationer på, at særligt det digitaliserede forældreskab kan have en kønslig skævvridning (Andelsman & Meleschko 2023; Lai 2023)

Her er det symptomatisk, at der kun optræder tre særskilte faderfigurer (kun én ikke-mytisk) i hele teksten: Hvenegaard selv, Bibelens Adam og Balders far Odin. Friggs bestræbelser bliver både i myterne og hos Hvenegaard beskrevet til fulde. Efter en konsultation hos Vølven om Balders fremtid konstaterer Hvenegaard dog blot tørt at „[h]vad Odin herefter gjorde, fortæller historien intet om“ (s. 68). Måske har myten om Balder her et sandhedslag omkring forældreskabet, som Hvenegaard ikke får fulgt til dørs. For hvorfor er det, at det ikke er Odin, der tager på verdensomspændende sikkerhedsturné på vegne af sin mest elskede søn? Myterne savner ikke eksempler på, at man letter sig for at skaffe mjød og samlere objekter, så det er nok ikke fødderne, der fejler noget.

I hvert fald er det slående, at ud af de syv mailkorrespondancer, der citeres direkte i bogen, er seks fra mødre (i heteroseksuelle parforhold). Den syvende er fra et heteroseksuelt par, der mest af alt beretter om moderskabets genvordigheder. På denne måde ender køn desværre med at fremstå som et underbeskrevet blad i Hvenegaards udlægning af forældreskabet. Dette er en skam, eftersom han virker fint bekendt med tænkere som for eksempel Arlie Hochschild (2022), der ofte tager højde for dette aspekt på tværs mange forskningsemner. Om ikke andet vurderer jeg, at det næsten kunne have styrket Hvenegaards argument forældreskabets intensivering, om end der måske var en uligevægt i denne intensivering. Det kan godt være, at antropologen kan give en håndsækning til de maste forældre, og at denne håndsækning er at „lade børnene være [og] sende dem ud på egen hånd“, som bagsiden formulerer det. Håndsækningen giver således frihed til Balder. Men jeg kunne godt tænke mig at spørge, hvorvidt den giver samme frihed for Odin såvel som for Frigg.

Som fagbog til et alment publikum er bogen ganske dog ganske vellykket og giver en venlig indføring i en lang række emner. Hvenegaards beskrivelser giver os både et levende øjebliksbillede af det danske forældreskabs genvordigheder og en fin sammenligning med forældreskabet i en lang række andre kulturer. Visse læsere vil måske efterspørge lidt mere faglig tyngde i udlægningen, men for denne ikke-antropologiske læser fremstår bogen både som en fin retfærdiggørelse af antropologiens formål og anvendelighed og som et stykke tankevækkende populærvidenskabelig formidling.

Litteratur

- Akselvoll, Maria Ørskov
2022 Det grænseløse forældreskab. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Alvarez, Victoria Andelsman & Sara Kepinska Meleschko
2023 Going above and beyond? How Parent-Daycare Mobile Communication Reconfigures the Time and Space Dimensions of Parenting. *Mobile Media & Communication* 0(0):1-19. DOI: 10.1177/20501579231203533.
- Beck, Ulrich
2002 Risikosamfundet. København: Hans Reitzels Forlag.
- Beckman, Christine M. & Melissa Mazmanian
2020 Dreams of the Overworked. Living, Working, and Parenting in the Digital Age. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Brinkmann, Svend
2014 Stå fast. Et opgør med tidens udviklingstvang. København: Gyldendal A/S.
- Graeber, David
2018 Bullshit Jobs. A Theory. New York, NY: Simon and Schuster.

- Hochschild, Arlie Russel
2003 Tidsfælden. Når familien bliver arbejde og arbejdet bliver familie. København: Hans Reitzels Forlag.
- Lai, Signe Sophus
2023 She's the Communication Expert. Digital Labor and the Implications of Datafied Relational Communication. *Feminist Media Studies* 23(4):1857-71. DOI: 10.1080/14680777.2021.1998181.
- Lancy, David F
2015 *The Anthropology of Childhood*. Cherubs, Chattel, Changelings. Cambridge, NY: Cambridge University Press.
- Liedloff, Jean
1985 *The Continuum Concept*. Allowing Human Nature to Work Successfully. *Classics in Human Development*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Mikkelsen, Henrik Hvenegaard
2023 Børnevælde. Antropologens håndsrækning til maste forældre. København: Grønningen 1.
- Orgad, Shani
2019 *Heading Home*. Motherhood, Work, and the Failed Promise of Equality. New York: Columbia University Press.
- Pedersen, Ove Kaj
2011 *Konkurrencestaten*. Samfund i forandring. København: Hans Reitzels Forlag.
- Rosa, Hartmut
2020 *Det ukontrollerbare*. Eksistensen.

Christoffer Bagger
Institut for Kommunikation. Københavns Universitet

Mikkel Bunkenborg, Morten Nielsen & Morten Axel Pedersen: Collaborative Damage. An Experimental Ethnography of Chinese Globalization. Ithaca: Cornell University Press 2022. ISBN 9781501759833. Pris: ca. €40.

Collaborative Damage er ikke stangvare. De tre forfattere har indgået en pagt om at skrive sammen; ikke for at nå frem til forsonlig enighed, men for at få det maksimale ud af deres uenighed og deres temperamenteres interferens. Mikkel Bunkenborg, Morten Nielsen og Morten Axel Pedersen (MMM) havde uden tvivl undervurderet begge dele ved projektets start, men har ved dets kulmination måttet erkende, at det er her, energien kommer fra. Sammen søger og finder de et særegent originalt svar på, hvordan vi skal forstå globalisering og Kinas rolle i den. Både metoden og fremstillingen er sindrig, og det forklarer måske, hvorfor bogen har været længe undervejs. Allerede i 2007 afviste Forskningsrådet for Samfund og Erhverv en ansøgning om at støtte de tre forfatters forskning.